

*Vista interior del Panteó
de Roma, dedicat a totes
les divinitats.*

UNITAT

1

Esquema

Llengua llatina

Fem un repàs

Història i cultura

La religió romana

El perquè de les paraules

Termes emprats en la religió

Herència clàssica

El cinema de romans (I)

Després d'haver estudiat la llengua llatina durant tot un curs, creiem necessari començar el segon curs dedicant la primera unitat a fer un repàs general de tots aquells aspectes morfosintàctics que vas treballar l'any anterior, i que, per descomptat, has d'haver après. És per això que en la primera unitat d'aquest crèdit et presentem un seguit d'activitats de llengua llatina i alguns textos per traduir que t'ajudaran a refrescar la memòria. En l'apartat de cultura parlarem de la importància de la religió en el món romà, tant en l'àmbit privat com en el públic.

En l'apartat de lèxic veurem quins mots del món religiós hem heretat dels romans i si han experimentat un canvi de significat.

Finalment, veurem la influència que el món romà ha tingut en el cinema.

Fem un repàs

Hem volgut començar aquest llibre amb un seguit d'activitats de morfo-sintaxi per tal de refrescar i consolidar els coneixements adquirits durant el curs anterior. És important tenir una base sòlida per poder ampliar-la amb nous continguts de gramàtica i sintaxi. Per tant, aquesta primera unitat ens servirà de pont per enllaçar els coneixements de primer de batxillerat amb els de segon.

A C T I V I T A T S

1.1. Classifica en declinacions els mots que tens a continuació i digues quins són de gènere neutre:

<i>consilium, -ii</i>	<i>argentum, -i</i>	<i>genus, -eris</i>	<i>nex, necis</i>
<i>miseria, -ae</i>	<i>spes, spei</i>	<i>tempesta, -atis</i>	<i>gladius, -ii</i>
<i>miles, -itis</i>	<i>annus, -i</i>	<i>solacium, -ii</i>	<i>vita, -ae</i>
<i>res, rei</i>	<i>fides, -ei</i>	<i>vulnus, -eris</i>	<i>fulmen, -inis</i>
<i>pax, pacis</i>	<i>genu, -us</i>	<i>rete, -is</i>	<i>domina, -ae</i>

1.2. Declina en acusatiu singular i en acusatiu plural els mots de l'activitat anterior.

1.3. Digues quina és la paraula de cada sèrie que no està en el mateix cas que les altres, i tot seguit escriu-la en el cas que li correspon:

- viris, pueris, turris, diebus*
- consuli, pueri, regi, agro*
- ordo, regio, tribuno, dies*
- imperatoribus, oculus, exercitus, regio*
- milites, oculos, imperatores, insulis*

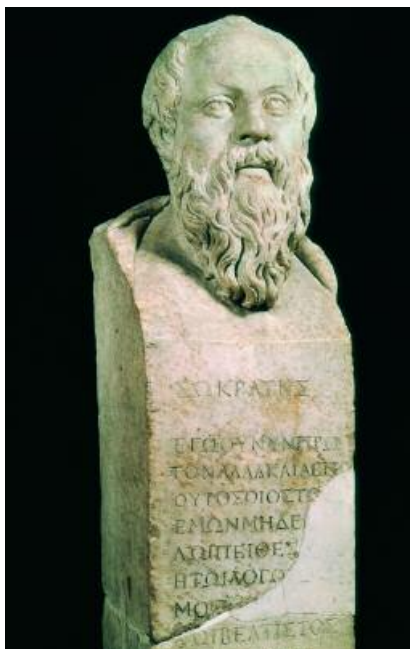
1.4. Posa l'adjectiu que hi ha entre parèntesis en el mateix cas i nombre que el substantiu que hi ha en primer lloc:

- imperatore ... (romanus, -a, -um)*
- exercituum ... (ingens, -ntis)*
- diebus ... (longus, -a, -um)*
- prudentiam ... (summus, -a, -um)*
- legis ... (durus, -a, -um)*
- onera ... (gravis, -e)*
- scriptorum ... (clarus, -a, -um)*
- homini ... (sapiens, -ntis)*

1.5. Copia les frases següents i completa-les amb el sintagma correcte:

- Mars ... deus est.* (bellum, -i)
- saepe discordiarum causa fuerunt.* (magnus, -a, -um / divitia, -ae)

Bust de Sòcrates, del segle IV aC, conservat als Museus Capitolins (Roma).

- c) *Discordia semper est ... causa.* (multus, -a, -um / miseria, -ae)
 d) ... *in adversa fortuna videbamus.* (verus, -a, -um / amicus, -i)
 e) ... *fortiter pugnant.* (miles, -itis / romanus, -a, -um)
 f) *In ... ingentia animalia in terris erant.* (tempus, -oris / antiquus, -a, -um)
 g) *Imperator in ... exercitus equitatum collocat.* (dexter, -era, -erum / cornu, -us)

1.6. Declina en ablatiu singular i en ablatiu plural els sintagmes següents:

<i>principalis via, viae</i>	<i>gravis senectus, senectutis</i>
<i>posterus dies, diei</i>	<i>romana puella, puellae</i>
<i>niger homo, hominis</i>	<i>grandis vis, vis</i>
<i>romanum forum, fori</i>	<i>alba cavea, caveae</i>
<i>longus sermo, sermonis</i>	<i>laetus discipulus, discipuli</i>

1.7. Copia les frases següents i omple l'espai en blanc de cada una amb el pronom que hi ha entre parèntesis, de manera que la frase tingui sentit:

- a) *Galli in ... oppidum sese receperunt.* (hic, haec, hoc)
 b) *Hostem ... manibus necabo.* (hic, haec, hoc)
 c) ... *consilia non audiam.* (iste, ista, istud)
 d) ... *hominem vidimus.* (idem, eadem, idem)
 e) ... *dies iam remotus est.* (ille, illa, illud)
 f) *Petrus Aeneidam legit. Nos ... librum legimus.* (idem, eadem, idem)
 g) *Socrates ... philosophus graecus fuit.* (ille, illa, illud)

1.8. Col·loca cada una de les preposicions que tens a continuació a la frase que li pertoca:

- apud, in, de, sub, in, post, a, per, contra, per*
 a) *Curruum cursus ... circo Romani spectabant.*
 b) *Nihil novum ... sole.*
 c) ... *re militari scripsit.*
 d) *Caesar milites ... castra duxit.*
 e) ... *Romulum Numa Pompilius Romae regnavit.*
 f) *Copiae tria milia passuum ... castris distabant.*
 g) *Ancus Marcus ... latinos pugnavit.*
 h) *Ludi Romani ... multa saecula Romae permanserunt.*
 i) *Exercitus ... Alpes iter fecerat.*
 j) *Ille ... Trebiam romanos vicit.*

1.9. Conjuga la 3a persona del singular del present, de l'imperfet i del futur dels verbs següents:

<i>sum</i>	<i>demonstro, -as, -are</i>	<i>peto, -is, -ere</i>
<i>descendo, -is, -ere</i>	<i>taceo, -es, -ere</i>	<i>audio, -is, -ire</i>
<i>mitto, -is, -ere</i>	<i>cogito, -as, -are</i>	<i>comperio, -is, -ire</i>

1.10. Escriu l'enunciat verbal que correspon a cada una d'aquestes formes conjugades. Fixa't en l'exemple:

invasit → *invado, -is, -ere, invasi, invasum.*

<i>biberunt</i>	<i>importabant</i>	<i>movebunt</i>
<i>respondetis</i>	<i>dicunt</i>	<i>defenderat</i>
<i>placui</i>	<i>vixeramus</i>	<i>crevit</i>

1.11. Analitza les formes verbals que hi ha a continuació:

<i>deviseramus</i>	<i>scripserint</i>	<i>erunt</i>
<i>sumus</i>	<i>migrabant</i>	<i>cernet</i>
<i>dixit</i>	<i>commiserunt</i>	<i>narraveras</i>

1.12. Copia les següents equacions verbals i completa-les amb el verb *narro* (1):

- a) *ponunt / posuerat* = ... / ...
- b) *ponebat / posuistis* = ... / ...
- c) *ponam / posuero* = ... / ...
- d) *ponit / posuit* = ... / ...
- e) *ponent / posuerint* = ... / ...
- f) *ponebam / posueram* = ... / ...

1.13. Digues quina és la forma verbal de cada sèrie que no està en el mateix temps que les altres i escriu-la en el temps que li correspon:

- a) *occidit, monet, transportat, animadvertet*
- b) *ponunt, laudant, mittent, tacent*
- c) *hiemabas, amas, ridebas, navigabas*
- d) *posuit, incipit, surrexit, imperavit*
- e) *memoraveramus, scripseramus, postulamus, laudaveramus*
- f) *contendit, dividit, declarat, divisit*

1.14. Conjuga els temps d'*infectum* i de *perfectum* del verb *sum*.

1.15. Conjuga les formes verbals indicades:

- divido* (3) → 1a persona plural del present d'indicatiu
- occupo* (1) → 2a persona singular del pretèrit plusquamperfet
- abduco* (3) → 3a persona singular del pretèrit imperfect
- advenio* (4) → 1a persona singular del pretèrit perfect
- reparo* (1) → 2a persona plural del futur perfect
- careo* (2) → 3a persona plural del present d'indicatiu
- excedo* (3) → 1a persona plural del pretèrit imperfect

1.16. Copia les frases següents i omple els buits amb el pronom relatiu correcte per tal que la frase tingui sentit:

- a) *Romani rostra earum navium, ... in pugna ceperant, in foro posuerunt.*

SABIES QUE...?

Els «rostra» eren les tribunes des d'on els oradors parlaven al poble. D'aquest mot n'han derivat aquestes locucions:

In rostra ascendere. (Pujar a la tribuna.)

Aliquem pro rostris laudare. (Elogiar algú públicament.)

Rostra movere. (Exaltar el poble des de la tribuna.)

L'esfinx de Gizeh, al Caire, al costat de les piràmides, és una figura amb cara de persona i cos de lleó, i és coneguda com la «gran esfinx». En la mitologia grega l'esfinx té cos de lleó, cara de dona i ales, i devorava els vianants que no resolien els seus enigmes.

- b) *Sphinx viatoribus aenigmata proponebat et omnes, ... ea non solvebant, lacerabat.*
- c) *Illi viri, ... procul videmus, sarcinas portant.*
- d) *Magnam victoriam, ... romanis grata fuit, consul reportavit.*
- e) *Cras naves pervenient, ... frumentum portant.*
- f) *Numae Pompilii Tullus Hostilius successit, ... Albanos vicit.*

1.17. Corregeix l'errada que hi ha en cada una de les frases següents:

- a) *Hunc librum legam, qui magister in scholam ieri portavit.*
- b) *Ille, qui ad domum veniunt, filius meus est.*
- c) *Domina pecuniam servis dat, quorum multo laborant.*
- d) *Multos gladiatores in arenam intraverunt.*
- e) *Illi in eum partem circi se vertunt ubi imperator sedet.*
- f) *Videmus duos simulacra.*
- g) *Consul cum tribus legionibus ex oppidum appropinquabat.*
- h) *Ancus Marcius contra Latini pugnavit eosque vicit.*

1.18. Digues quines de les afirmacions següents són certes i quines són falses:

- a) Una aposició concorda sempre en cas amb el seu antecedent.
- b) La característica temporal modal del present d'indicatiu és *-ba-*.
- c) El pronom personal de 3a persona del singular és *illi*.
- d) En la primera i la cinquena declinacions no hi ha mots de gènere neutre.
- e) L'adjectiu concordenà en gènere, nombre i cas amb el substantiu que acompanyi, però no necessàriament en declinació.
- f) La característica temporal modal del futur imperfecte és la mateixa en totes les conjugacions.
- g) El substantiu *domus, -us* és de la quarta declinació, però pren algunes desinències de la segona.
- h) A partir dels adjectius declinats per la segona declinació poden formar-se adverbis amb el sufix *-e*.

1.19. Observa els adverbis següents, digues de quin tipus són i dedueix-ne el significat:

<i>breviter</i>	<i>ibi</i>
<i>multum</i>	<i>plurimum</i>
<i>forte</i>	<i>certo</i>
<i>subito</i>	<i>numquam</i>

1.20. Relaciona cadascun dels numerals cardinals que tens a continuació amb la xifra romana i la quantitat corresponent:

Numeral cardinal: *triginta, unus et viginti, tredecim, septuaginta, centum, duodeviginti, sexaginta, quinque, decem.*

Xifra romana: XXI, XIII, V, LXX, XXX, X, C, LX, XVIII.

Quantitat: 60, 30, 13, 5, 100, 70, 18, 10, 21.

1.21. Completa aquest quadre sobre els graus de l'adjectiu:

Positiu	Comparatiu	Superlatiu
<i>gratus, -a, -um</i>
...	...	<i>maximus, -a, -um</i>
...	<i>peior, -ius</i>	...
...	...	<i>brevissimus, -a, -um</i>
<i>ferox, -ocis</i>

1.22. Analitza i tradueix les frases següents. Substitueix el segon terme de totes les maneres possibles.

- *Socrates sapientissimus inter Graecos philosophos fuit.*
- *Elephanti graviores quam equi sunt.*
- *Spartacus maximus ex Romanis gladiatoribus fuit.*
- *Achilles bellicosissimus Graecorum militum erat.*

1.23. Tradueix al llatí les frases següents:

- a) Les muses donen la fama als poetes.
- b) L'esclau regava el jardí amb aigua del riu.
- c) La vida dels homes audaçs és breu.
- d) El combat serà llarg i cruel.
- e) El Senat va enviar un gran exèrcit contra els enemics.
- f) La vellesa sempre és més carregosa que la joventut.
- g) Els enemics, que havien lluitat amb el nostre exèrcit, van fugir.
- h) El Senat atorgarà grans honors a l'exèrcit romà.
- i) Els vaixells que han sortit del port vénen cap a Roma.
- j) Els senadors no sempre eren els més honestos dels ciutadans romans.

1.24. Analitza i tradueix el text que tens a continuació sobre Calígula, un emperador dement, segons alguns, cruel i extravagant; es creia un déu i volia ser venerat com a tal.

Calígula s'atribueix una majestat divina

Caligula templum etiam numini suo proprium et sacerdotes et excogitatas hostias instituit. In templo suum simulacrum aureum stabat. Hostiae, quas sacerdotes per singulos dies immolabant, erant pavones, numidicae et tetraones. Et noctibus plenam lunam invitabat assidue in concubitu, interdium vero cum Capitolino Iove secreto fabulabatur.

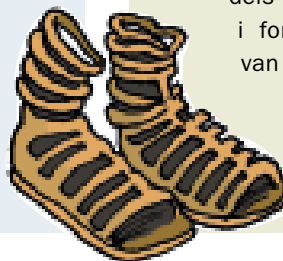
Adaptat de SÜETONI,
Vides dels dotze cèsars

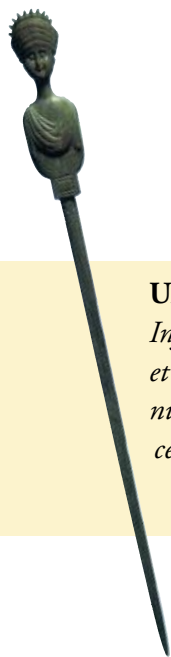
► **V o c a b u l a r i** ◀

- musa, -ae* (f): musa
- do, dedi, datum* (1): donar
- gloria, -ae* (f): fama
- poeta, -ae* (m): poeta
- servus, -i* (m): esclau
- rigo* (1): regar
- hortus, -i* (m): jardí
- aqua, -ae* (f): aigua
- fluvius, -ii* (m): riu
- vita, -ae* (f): vida
- homo, -inis* (m): home
- audax, -acis*: audaç
- brevis, -e*: breu
- proelium, -ii* (n): combat
- longus, -a, -um*: llarg
- acer, acris, acre*: cruel
- senatus, -us* (m): senat
- mitto, misi, missum* (3): enviar
- magnus, -a, -um*: gran
- exercitus, -us* (m): exèrcit
- contra + Ac*: contra
- hostis, -is* (m): enemic
- senectus, -utis* (f): vellesa
- semper*: sempre
- gravis, -e*: carregós, pesat
- pugno* (1): lluitar
- fugio, fugi, -* (3): fugir
- tribuo, -ui, -utum* (3): atorgar
- honor, -oris* (m): honor
- romanus, -a, -um*: romà
- navis, -is* (f): nau
- procedo, -essi, -essum* (3): sortir
- e + Ab*: de
- portus, -us* (m): port
- venio, veni, ventum* (4): venir
- in + Ac*: cap a
- Roma, -ae* (f): Roma
- civis, -is* (m i f): ciutadà
- honestus, -a, -um*: honest

SABIES QUE...?

Calígula, ja de ben petit, acompanyava el seu pare a les expedicions a Germània. Calçava les sabates dels legionaris, les *caligae*, i foren aquests els que van començar a anomenar-lo «calígula» ('botetes petites').

1.25. Les dames romanes duïen els cabells llargs i solien fer-se pentinats molt sofisticats, dels quals s'ocupaven unes esclaves expertes. En el text que tens a continuació es descriu el moment en què unes esclaves pentinen la seva senyora sota el consell d'una altra esclava que anteriorment havia fet aquesta tasca. Fes-ne l'anàlisi i la traducció.

Unes esclaves pentinen la seva senyora

Infelix Psecas crinem suae dominae disponit. Altera serva extendit pectitque comas et volvit in orbem. Est in consilio materna serva quae acus comatorias cessavit et nunc lanam ducit; sententia prima huius erit, post hanc aetate atque arte minores censebunt.

Adaptat de JUVENAL, *Sàtires*

SABIES QUE...?

Paris era fill de Príam, rei de Troia. Paris vivia com un pastor al mont Ida perquè un oracle havia predit que portaria la ruïna a Troia. El seu pare, per impedir-ho, el va allunyar de la ciutat però, tal com sabem, Troia va ser incendiada.

1.26. El text que tens a continuació se centra en el moment en què Mercuri, amb la poma de la discòrdia a la mà, visita Paris, al mont Ida, per tal de fer-li saber que ha d'escollir quina de les tres deesses, Juno, Minerva o Venus, és la més bonica. Analitza el text i fes-ne la traducció.

Escenificació del judici de Paris

Erat mons ligneus, ad instar incliti montis illius, quem vates Homerus Idaeum cecinit. Capellae pauculae tondebant et in modum Frygii pastoris adulescens pecus ducebat. Adest luculentus puer nudus et inter coma eius aureae pinnulae prominebant: erat Mercurius. Ille malum in dextra portabat et id Paridi porrexit.

Adaptat d'APULEU, *Metamorfosis*

El judici de Paris, de Peter Paulus Rubens.

Història i cultura

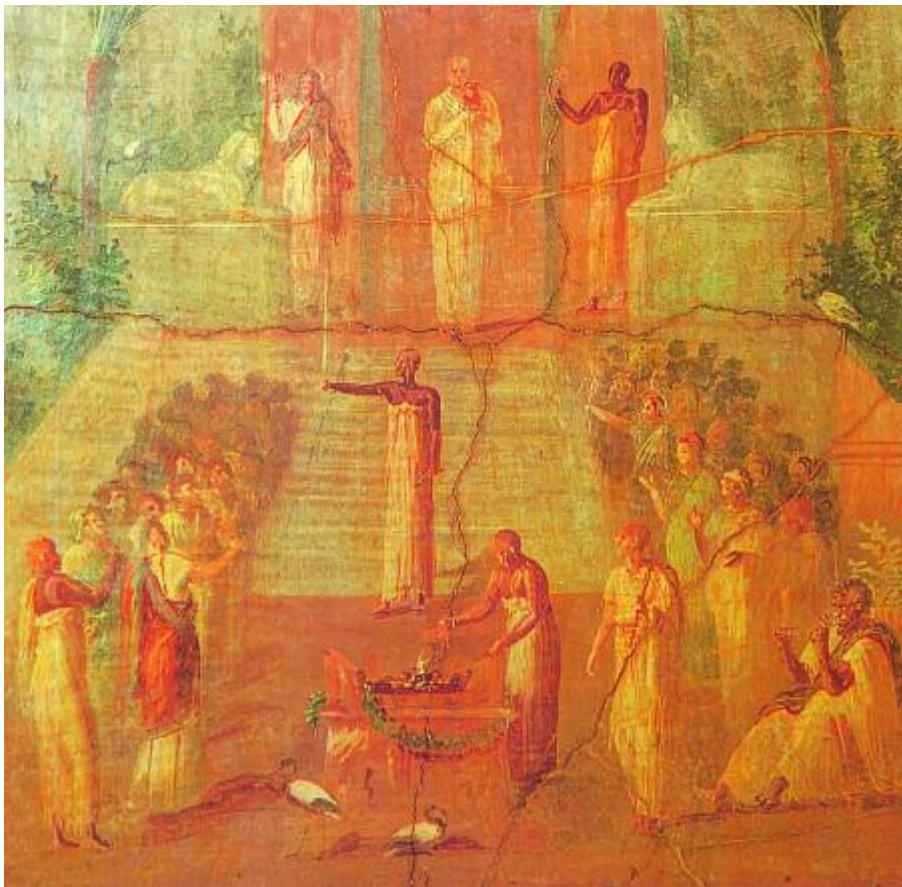
La religió romana

La religió tenia un paper fonamental en la vida de tot romà i tota romana, tant en l'àmbit familiar com de l'Estat. Mitjançant la religió, intentaven donar explicació a qualsevol fenomen, i buscaven la protecció divina en tots els aspectes de la seva vida. Val a dir, però, que la religió romana va anar canviant al llarg del temps a partir de la influència dels pobles amb els quals el poble romà va entrar en contacte: primerament amb els etruscos, més tard amb els grecs i, finalment, amb els diferents corrents orientals.

Història de la religió romana

En els primers temps, el poble romà va organitzar la seva vida entorn dels *numina*, una mena d'esperits divins que regien els diferents poders de la natura. Aquestes forces divines no tenien representació humana i tampoc temples en honor seu. El poble romà, però, per guanyar-se la seva protecció, va crear una sèrie de ritus, cerimònies, pregàries i ofrenes; així aconseguien la seva benevolència.

Els *numina* es trobaven en l'origen de totes les coses; per tant, la llista d'aquests esperits divins era molt llarga. A tall d'exemple, esmentarem els

Pintura mural de la ciutat d'Herculà que mostra uns sacerdots que practiquen uns ritus religiosos en la part exterior del temple. Herculà era una ciutat de la Campània, propera a Pompeia, que també va ser destruïda el 79 dC pel volcà Vesuvi. Actualment anomenada Ercolano, és una ciutat de la província de Nàpols.

numina que, segons el poble romà, regien la vida d'un infant. Per tal que hi hagués un naixement sense complicacions, s'invocava *Lucina*; *Cunina* vetllava l'infant al bressol; *Cuba* el vigilava quan dormia; *Vaticanus* l'ajudava en les seves primeres paraules; *Stativa*, en els seus primers passos..., i així en tots els aspectes de la seva vida.

Hi havia també els *numina* que protegien la vida del pagès, els que vetllaven per la família... i tot allò que ens podem imaginar.

En els últims temps de l'època monàrquica, van governar els reis etruscos. La seva influència va ser notable en tots els camps, ja que, culturalment, el poble etrusc era el més evolucionat de la península Itàlica.

La religió etrusca va introduir noves divinitats i també l'antropomorfisme dels déus i les deesses. Per exemple, els romans van retre culte al déu Apol·lo, déu de la profecia, del benestar i de la salut dels mortals. Van introduir noves divinitats, com ara Diana i Mercuri, ja que hem de tenir en compte que la religió etrusca havia assimilat molts elements de la religió grega.

Es va potenciar l'escola sacerdotal dels **harúspexs**, encarregats de predir el futur examinant les entranyes (especialment el fetge) dels animals sacrificats. Tenien en el seu poder els **llibres sibil·lins**, de caràcter profètic, que eren consultats sempre que un problema greu amenaçava l'Estat. En aquesta època, es constituí també la **Tríada Capitolina**, formada per Júpiter, Juno i Minerva, i en honor seu es construï un temple al Capitoli.

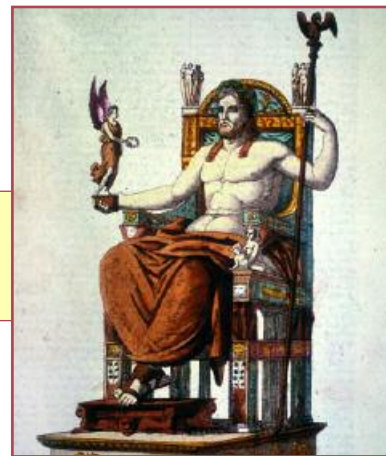
Sibil·la de Cumes representada per Miquel Àngel a la Capella Sixtina.

A través dels antics annals ens ha pervingut aquesta història sobre els llibres sibil·lins: una vella estrangera i desconeguda es va dirigir al rei Tarquini el Superb; portava nou llibres, que deia que eren oracles dels déus, i els hi volia vendre. Tarquini li'n va preguntar el preu. La dona li va demanar una quantitat immensa i desmesurada; el rei, pensant que la vella repapiejava per l'edat, en va fer burla. Llavors, ella li va encendre al davant un foc, va cremar-hi tres dels nou llibres i va preguntar al rei si volia comprar els altres sis al mateix preu. Però aleshores Tarquini encara se'n va riure més i va dir que ja no tenia cap dubte que la vella estava boja. A l'instant, la dona va cremar allí mateix tres llibres més i li va tornar a demanar tranquil·lament el mateix, que li comprés els tres restants al mateix preu. Tarquini, llavors, ja va assumir un posat més seriós i va prestar més atenció; es va adonar que aquesta constància i aquesta seguretat no havien de ser menystingudes i va comprar el tres llibres restants per un preu no inferior al que li havia estat demanat per tots plegats. Diuen que aquesta dona, després d'allunyar-se de Tarquini, no va ser vista enlloc mai més. Els tres llibres, dipositats en un santuari, van ser anomenats «sibil·lins»; els quindecimvirs acudeixen a ells, com si es tractés d'un oracle, cada vegada que els déus immortals han de ser consultats en nom de l'Estat.

GEL·LI, *Nits àtiques*

Principals divinitats de la mitologia clàssica

Zeus - Júpiter. Pare de gairebé tots els déus, era el sobirà de l'Olimp. Déu dels fenòmens meteorològics, era representat amb un llamp. Anava acompanyat d'una àguila, l'ocell que tot ho veu i ho controla, i portava un ceptre com a símbol de poder.

Hera - Juno. Germana i esposa legítima de Zeus, permanentment gelosa de les múltiples infidelitats amoroses del seu marit. Era considerada pels grecs la protectora del matrimoni, i l'au que la representava era el paó.

Afrodita - Venus. La deessa més bella de l'Olimp. Es diu que va néixer de l'escuma que es formà al voltant dels genitals d'Urà que Cronos va tallar amb una falç i va llençar al mar. Tots els déus la volien per esposa, però Zeus la va casar amb Hefest, un dels déus menys agraciats de l'Olimp.

Posidó - Neptú. Déu de les aigües del mar, dels rius i dels llacs. Sovint provocava tempestes en algun rampell d'ira. S'acostumava a representar amb un trident a la mà dreta. Vivia en un magnífic palau al fons del mar i es desplaçava amb un carro d'or tirat per cavalls blancs.

Hades - Plutó. Déu de mal caràcter i d'aspecte poc agradable, governava els inferns, on anaven totes les ànimes per ser jutjades. Les deesses el defugien, i li va costar molt trobar esposa; finalment va segrestar Persèfone, filla de la deessa Demèter, i se la va endur als Inferns. No era considerat ben bé un déu olímpic, ja que vivia al món subterrani i rarament anava a la muntanya olímpica.

Hèstia - Vesta. Protectora de la família i de la llar. Se solia representar amb una flama que simbolitzava el foc sagrat.

Demèter - Ceres. Deessa de l'agricultura, els cereals i les collites, era una divinitat de bon caràcter. La va turmentar molt el segrest de la seva filla Persèfone per part d'Hades. Va buscar la seva filla durant molt de temps i finalment la va retrobar als Inferns.

Hefest - Vulcà. Déu del foc, va néixer tan lleig i deforme que la seva mare el va fer fora de l'Olimp. A la terra dels mortals treballava el ferro, per això els seus atributs són el martell i les tenalles. Va tornar a ser acceptat a l'Olimp i va esdevenir un déu indispensable, ja que reparava les eines que s'espatllaven.

Ares - Mart. Senyor de la guerra, anava armat amb un casc, un escut i una llança. Era un dels déus més venerats, sobretot pel poble romà.

Apol·lo. Fill de Zeus i d'una dona mortal. Era un dels déus més joves de l'Olimp. Se'l representa com un jove esvelt i atractiu i és símbol de la bellesa masculina i de la joventut. S'encarregava de preparar cada matí un carro d'or, tirat per cavalls, que carregava la llum del dia i la portava a la Terra; per això se l'ha identificat amb el Sol. També és el déu de les arts, sobretot de la música. El representaven amb una lira a la mà i una corona de lloret al cap.

Àrtemis - Diana. Germana bessona d'Apol·lo, era la deessa de la Lluna, dels boscos i de la cacera. Era esquerpa i venjativa i vivia allunyada dels déus i dels éssers humans. Passava el dia caçant al bosc, armada amb un arc, un buirac i un feix de fletxes. Solien representar-la acompanyada d'una cérvola.

Atena - Minerva. Filla de Zeus i d'una titànida anomenada Metis. Va néixer del cap del seu pare, armada amb un casc i un escut. Per aquest naixement tan curiós, era la deessa de la saviesa i de la guerra. L'animal que la representava era el mussol, que simbolitzava la intel·ligència i l'agudesa mental.

Hermes - Mercuri. Déu dels viatges i del comerç i missatger dels déus. Calçava sandàlies alades i duia un casc també amb ales per fer els encàrrecs amb més rapidesa.

Dionís - Bacus. Déu del vi i del teatre, acostumat al bon menjar i al bon beure i a no tenir gaires maldecaps.

Quan el poble romà va conquerir les colònies gregues del sud d'Itàlia, al segle III aC, va adaptar les divinitats hel·lèniques a les seves creences, tot enriquint, amb un seguit de mites i llegendes, l'àmbit dels déus i les deesses de l'Olimp. En la doble pàgina anterior pots veure la correspondència entre els principals déus grecs i els seus homòlegs romans.

Amb Octavi August, s'encetà un nou període dins la història de Roma, l'Imperi, i la religió fou un dels seus pilars més significatius.

Octavi va permetre que el Senat decretés la seva divinització, i gràcies a aquest **culte imperial** s'unificava la religió en tots els punts de l'Imperi i es mantenia un sentiment d'unitat envers el governant. Cal tenir en compte que, arreu de l'Imperi, hi havia religions molt diverses a causa de la gran quantitat de cultures existents, i el culte a un sol emperador despertava un sentiment d'unió.

A banda d'instaurar-se el culte a l'emperador, a Roma es va començar a deixar sentir la **influència d'algunes religions orientals**, entre les quals cal destacar el culte a Isis, una divinitat egípcia, símbol de l'amor matern i la fidelitat conjugal; el culte a Cíbele, la deessa mare...

La deessa Cíbele és una de les divinitats més antigues. S'uní al tità Saturn i engendraren els déus olímpics. En aquest monument, obra de l'escultor Francisco Gutiérrez (1727-1782), és representada sobre un carro que simbolitza la superioritat de la mare naturala, a la qual fins i tot se subordinen els dos lleons que estiren el carro.

La influència del cristianisme fou molt important, ja que, pel seu caràcter monoteista, era una religió ben diferent.

Ben aviat, els cristians van constituir un grup que cada vegada era més nombrós i esdevingueren un perill per a l'estabilitat política de Roma, ja que refusaven el reconeixement de l'emperador com a déu i defensaven la igualtat de tots els homes, fins i tot dels esclaus.

Van començar les persecucions i, en temps de Neró, foren culpats d'incendiar la ciutat (64 dC). Amb aquesta acusació tingué lloc una persecució cruenta i sanguinària.

Malgrat això, el cristianisme s'anava estenent, fins al punt que, al segle IV dC, l'emperador Constantí va preferir comptar amb els cristians abans que combatre'ls. Amb l'**edicte de Milà** (313 dC) va legalitzar aquesta nova religió, que ben aviat es va convertir en la religió oficial.

Els col·legis sacerdotals

Les cerimònies i els actes religiosos de caràcter estatal o públic eren dirigits pels sacerdots, que s'elegien entre els membres més destacats de la societat. Aquests sacerdots, que gaudien d'un cert prestigi en la vida pública, s'organitzaven en col·legis sacerdotals. Entre aquests col·legis, cal destacar els següents:

- El **col·legi dels pontífexs**, que tenia cura de les pràctiques generals de la religió i vetllava per la tradició religiosa. Els pontífexs eren presidits pel Pontífex Màxim, que s'ocupava especialment de l'elaboració del calendari (marcava els dies feiners i els dies festius) i també de l'elecció de les vestals.
- El **col·legi dels flàmens**, on cadascú era responsable del culte a una divinitat. Els tres més rellevants eren el *flamen Dialis* (Júpiter), el *flamen Martialis* (Mart) i el *flamen Quirinalis* (Ròmul).
- El **col·legi dels àugurs**, que s'ocupaven de consultar els auspicis en nom de l'Estat. Havien d'interpretar especialment el vol de les aus, els crits dels ocells i el comportament dels pollastres sagrats.

Hi havia també un **col·legi de les vestals**, unes sacerdotesses que havien de vetllar perquè el foc sagrat de la ciutat de Roma no s'apagués mai, ja que simbolitzava el caràcter etern de la ciutat.

El formaven un grup de set noies de família noble que havien de complir el vot de castedat i romandre verges al llarg dels trenta anys que durava el sacerdoci. En cas de no complir aquesta norma, eren greument castigades: se les enterrava vives.

No totes les noies podien ser escollides vestals; hi havia unes condicions, tal com ens explica Aulus Gel·li en aquest fragment de la seva obra *Nits àtiques*:

Restes del temple de Vesta situat al fòrum de Roma. Dins d'aquest temple es guardava sempre encès el foc sagrat en honor de Vesta, deessa del foc i la llar. Si el foc s'apagava, significava que vindrien desgràcies per a la ciutat.

Els que han escrit de la recepció de les verges vestals, entre els quals excel·lí Labeó Antisti, negaren que fos lícit d'admetre'n cap abans de complir els sis anys o en passant dels deu; semblantment, que l'aspirant tingués vius pare i mare; així mateix que tingués una pronunciació viciosa, o que sordegés ni fos desmillorada per algun altre defecte físic; així mateix, que ella o el seu pare s'haguessin emancipat, encara que ella hagués estat sota la potestat de l'avi en vida del seu pare. Així mateix, que els seus pares, per separat o junta-ment, haguessin estat en servitud, o s'haguessin dedicat a alguna baixa professió.

GEL·LI, *Nits àtiques*

Els actes de culte

Els principals actes de culte a les divinitats eren els **sacrificis** i les **festes religioses**.

Es podien ofrenar en sacrifici productes del camp, com ara fruites, espigues, llet..., però si calia retre culte a una divinitat major, se sacrificava un animal (*hostia*, 'víctima'), que havia de ser sa i sense defectes.

Segons el déu o la deessa a qui es feia el sacrifici, calia immolar un tipus determinat d'animal: a Ceres se li sacrificaven truges; a Venus, coloms; a Diana, cérvols; a Mitra, braus, etc. L'estàtua de la il·lustració és del segle II dC, es conserva al Museu Arqueològic de Còrdova i representa el sacrifici d'un brau al déu Mitra.

Per fer el sacrifici, se seguia tot un ritual: les víctimes es guarnien amb cintes i garlandes de flors abans de ser portades a l'altar. Se'ls ruixava el cap amb l'anomenada *salsa mola* (barreja de vi, farina i mel), preparada per les vestals, i es procedia a immolar l'animal. L'encarregat d'aquesta feina era el *victimarius*.

Es cremava una petita part de les despulles de l'animal en honor de la divinitat i la resta es consumia en un àpat sagrat entre els assistents.

Lligades al culte a les divinitats, hi havia també les festes religioses; n'hi havia un munt al llarg de l'any. Les més curioses són les següents:

– Les **Lupercalia**, al mes de febrer, on es reclamava la fertilitat de la terra, dels ramats i de les dones. Dedicades al déu Pan, déu dels pastors, eren presidides pels luperchs, uns sacerdots que, segons explica la tradició, corrien mig despullats pels carrers de la ciutat, amb fuets amb els quals colpejaven les dones que eren estèrils. El ritual s'acabava al Lupercal, una cova del Palatí on es creia que visqué la lloba que alletà Ròmul i Rem.

– Els **Magni Ludi Romani** eren les festes més solemnes i fastuoses. Duraven quinze dies i se celebraven durant el mes de setembre en honor de Júpiter, Juno i Minerva, les divinitats de la Tríada Capitolina.

SABIES QUE...?

El déu Pan era representat amb la meitat del cos d'home i l'altra meitat d'animal, amb dues banyes al front, cos pelut i amb les potes de cabró. Es considerava que era molt àgil i que es movia bé pels boscos on espiava les Nimfes i les perseguia per a la seva satisfacció sexual.

SABIES QUE...?

Ovidi, escriptor romà del segle I aC, va recollir en un llibre, *Fastos*, bona part de les festes que celebraven els romans. Dedicà un capítol a cada mes, però quedà interromput al juny, pel fet que va ser des-terrat per l'emperador.

– Els *Ludi Saturnales*, pel desembre, dedicats a Saturn, el pare de Júpiter i déu del temps, en què els romans es felicitaven i es feien regals. Durant aquestes festes, eren permesos certs llibertinatges, com ara el fet que els amos servissin els seus esclaus.

Podríem esmentar força festes més, celebrades al llarg dels diversos mesos de l'any. Aquests cultes puntuals eren dirigits per sacerdots que s'organitzaven en corporacions. Per exemple, els arvals eren els encarregats de celebrar una cerimònia en honor de Cíbele durant el mes de maig; els salis s'ocupaven de les cerimònies en honor de Mart, déu de la guerra i dels tractats de pau; etc.

Els temples

Els llocs de culte més antics foren els boscos. El poble romà venerava les forces de la natura, i com que aquestes no tenien aparença física, no calia un lloc específic per posar-hi la seva imatge. Més endavant, però, quan les divinitats van personificar-se, els romans van construir els temples, les cases dels déus i de les deesses.

El temple romà era un espai sagrat, edificat sobre una base elevada (*podium*), amb una escala d'accés frontal. Solia ser de planta rectangular i estava envoltat de columnes. Al seu interior hi havia una cel·la (*cella*) destinada a hostatjar l'estàtua de la divinitat.

Els romans, però, construïren un altre tipus de temple, de planta circular, el model del qual és el Panteó de Roma.

A l'època clàssica, la multitud no entrava al temple, sinó que els sacrificis i els cultes se celebraven davant del temple.

Pel que fa als materials de construcció, cal dir que els romans utilitzaven generalment la pedra, però també el maó, sovint revestit amb pols de marbre.

Temple romà de Vic (Osona), construït entre els segles II i III dC i restaurat l'any 1959.

1.27. Ordena cronològicament els fets següents, relacionats amb la religió dels antics romans:

- Es ret culte a l'emperador.
- El cristianisme es converteix en religió oficial.
- Antropomorfisme de les divinitats.
- Divinització de les forces naturals.
- Persecució de les comunitats cristianes.

1.28. La religió romana ocupava un paper destacat en la vida política de Roma, sobretot a l'època imperial, en què es retia culte a l'emperador. Quin paper creus que té la religió en el món actual?

1.29. La religió romana era politeïsta; la cristiana, en canvi, és mono-teïsta. Sabries dir exemples de religions actuals dels dos tipus?

1.30. Per què creus que el cristianisme, com a doctrina, fou tan rebutjat pels romans?

1.31. Compara el ritual actual de la missa catòlica amb un sacrifici ofert als déus del món clàssic.

1.32. Com interpretaven la voluntat dels déus, els romans?

1.33. Digues quin és el concepte que correspon a cadascuna de les definicions següents:

- Forces divinitzades que regien la natura.
- Júpiter, Juno i Minerva.
- Encarregat de sacrificar un animal.
- Salsa feta per les vestals amb què es ruixava el cap de la víctima abans d'immolar-la.
- Festes dedicades a Saturn.
- Sacerdots que colpejaven amb fuets les dones estèrils.
- Sacerdots encarregats de predir el futur examinant les entranyes dels animals.
- Temple de planta circular situat a Roma.

1.34. Digues quina era la funció principal de cadascun d'aquests col·legis sacerdotals:

- el col·legi dels pontífexs
- el col·legi dels flàmens
- el col·legi dels àugurs

1.35. Contesta les preguntes de la pàgina següent, les quals fan referència al col·legi sacerdotal de les vestals:

Gravat del segle XIX que representa un grup de sacerdotesses vestals que tenen cura del foc sagrat.

- Podia ser escollida com a vestal qualsevol noia? Raona la resposta.
- Quina era la funció de les vestals?
- Quina era la condició indispensable que calia complir durant el sacerdoci?
- En cas de no complir-la, quin era el càstig?
- Quin era el nom de la vestal que, segons la llegenda, fou la mare dels fundadors de Roma?
- Quina era la consideració social de les vestals?

1.36. El poble romà tenia moltes festes religioses dedicades a les seves divinitats. Digues quines festes actuals coneixes que estiguin dedicades a algun sant o alguna santa.

1.37. El poble romà sempre ha estat molt supersticiós, ja que es creia que els déus avisaven els mortals mitjançant els presagis, senyals que anunciaven els esdeveniments futurs. Llegeix el text següent i contesta les preguntes que hi ha a continuació.

Havien arribat casualment al Janícul. Allí, mentre ell estava assegut al carro amb la seva dona, una àguila, deixant-se caure amb les ales esteses, li va prendre suaument el barret i, després de voleiar una mica sobre el carro amb gran cridòria, va baixar un altre cop i, com si tingués aquest encàrrec de part dels déus, l'hi va tornar a posar al cap de manera adient. Després va desaparèixer a les altures.

Es diu que Tanaquil¹ havia rebut tota contenta aquest auguri, perquè era una dona entesa en prodigis celestials, com la majoria dels etruscos. Abraçant l'espòs, li diu que ha d'esperar esdeveniments excelsos i supremes: que l'au que havia vingut era d'aquesta classe, que provenia d'aquesta part determinada del cel i que era missatgera d'un déu d'aquesta mena; que havia acomplert el seu auguri a la part més alta de la seva persona; que li havia tret del cap l'ornament posat per mans humanes, per tornar a posar-l'hi després per designi diví.

TIT LIVI, *Els orígens de Roma*

- Defineix els mots *auguri*, *prodigi*, *superstició* i *creença*.
- Amb quina divinitat es relaciona l'àguila?
- Quin lloc ocupen les supersticions en la nostra societat? Quin lloc hi ocupa la predicció del futur?

1.38. A la ciutat de Barcelona, hi ha restes d'un temple romà. Busca'n informació (lloc on es troba, estat actual de conservació, any de construcció, a qui estava dedicat, etc.).

1. Esposa de Tarquini Prisc.

El perquè de les paraules

Termes emprats en la religió

És evident que la nostra societat, pel que fa a la religió, és majoritàriament cristiana. El cristianisme va néixer en un moment clau de la història de Roma, a l'inici de l'Imperi, i es va estendre fins a convertir-se en la religió oficial de tot l'Imperi romà.

Així doncs, no és gens estrany que una religió que va començar parlant en llatí i que ha continuat utilitzant aquesta llengua en les seves celebracions religioses fins al segle XX, tingui un vocabulari provinent, sobretot, d'aquesta llengua.

És el cas del mateix mot *religió*, que prové del terme llatí *religio*, que significa 'prescripció divina', entre altres accepcions. El mateix passa amb el mot *cristià*, que prové del llatí *christianus*, derivat de *Christus* (Crist), i aquest del grec *χριστός* (*kristós*), que significa 'ungit'. El mot *catòlic* prové de l'adjectiu llatí *catholicus*, que significa 'universal', 'general'. D'aquí la diferència entre catòlic i cristià.

El mateix passa amb els mots que fan referència a les persones que tenen alguna funció dins l'Església.

– **Pontífex.** Prové del mot llatí *pontifex*, *-icis*, que al principi no tenia cap significat religiós. Es tractava d'un funcionari romà que vetllava pel bon estat del pont sobre el riu Tíber; després va passar a ser el sacerdot encarregat de la jurisprudència religiosa i, posteriorment, el bisbe. Rep el nom de Summe Pontífex (del llatí *Pontifex maximus*) el bisbe de Roma i cap del catolicisme, el papa.

– **Sacerdot.** Mot provinent de l'adjectiu *sacer* (sagrat) i d'una arrel indoeuropea que significa 'fer'. Per tant, és qui fa allò que és sagrat. *Sacerdos*, en llatí, és un mot masculí i femení, ja que a Roma hi havia sacerdots i sacerdotesses; en canvi, actualment, el mot *sacerdot* és masculí, ja que, per regla general, els sacerdots són homes.

– **Cardenal.** Prové de l'adjectiu *cardinalis*, que significa 'principal', 'cardinal'. En llatí eclesiàstic passà a designar el títol de cadascun dels alts dignataris de l'Església catòlica assistents del papa.

– **Bisbe.** Prové del llatí *episcopus* i aquest del grec *ἐπίσκοπος* (*episkopos*), que significa 'protector'. D'aquest mot deriven cultismes com ara *episcopat*, que designa el conjunt de tots els bisbes d'una església.

Retrat del papa Pau III. La figura de l'esquerra del quadre és el seu nét, el cardenal Alexandre Farnese. Aquesta pintura és obra de Ticià, de l'escola veneciana.

Pel que fa als llocs de culte, els romans se servien dels temples (*templa*), mot que actualment designa un edifici consagrat a una divinitat de qualsevol religió. Per tant, és un mot poc usat en el vocabulari cristià. Altres llocs de culte són els següents:

– **Església.** Mot que no té el seu origen en la llengua llatina, sinó en la grega. Prové de *ἐκκλησία* (*ekklèsia*), que era l’assemblea del poble; tots els ciutadans tenien el dret i el deure d’assistir-hi. D’aquesta reunió de ciutadans, en sorgeix el significat cristià de conjunt de fidels.

– **Basílica.** També apareix per primera vegada en la llengua grega: βασιλικός (*basilikós*), que significava ‘reial, digne d’un rei’. En la llengua llatina, també existia el mot *basilica*, però s’utilitzava per designar un edifici civil, situat al fòrum, on s’impartia justícia i es feien tractes comercials. Aquests mateixos edificis van servir per a les reunions dels primers cristians que podien practicar la seva religió lliurement.

– **Capella.** Prové del llatí vulgar *cappella*, diminutiu de *cappa* (*capa*), que designà el primer lloc on es guardà la capa que sant Martí de Tours donà al poble. Finalment, es va generalitzar per a tots els oratoris en general.

– **Monestir.** Prové del mot llatí *monasterium*, i aquest del grec μοναχός (*monakós*), que vol dir ‘que viu sol’.

– **Ermita.** Prové del llatí *eremus* (desert, deshabitat); els llocs on es construïen les ermites eren precisament deserts i deshabitats.

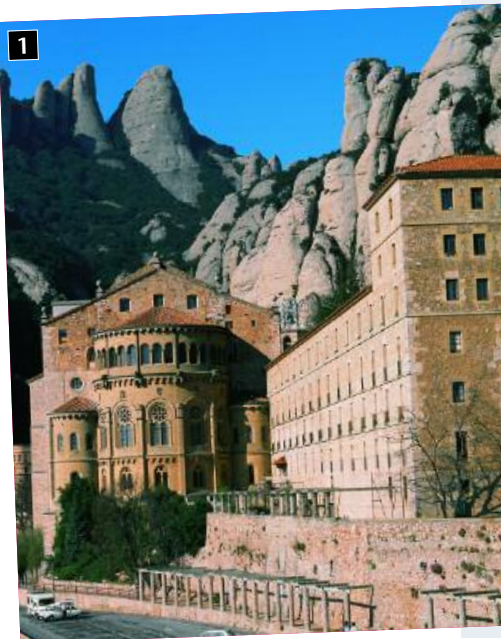
A C T I V I T A T S

1.39. Digues quin és el mot religiós que correspon a cada una d’aquestes definicions:

- Capella situada en un lloc despoblat.
- Alt dignatari eclesiàstic assistent del papa.
- Títol que rep el papa.
- Edifici on, a l’època romana, s’impartia justícia i que actualment congrega molts cristians.
- Conjunt de tots els bisbes d’una església.
- Persona que celebra els actes sagrats.
- Lloc on es reuneixen el conjunt de fidels.

1.40. Explica l’origen dels mots *pontifex* i *basílica* i comenta el canvi de significat que han sofert amb el temps.

1.41. Observa aquestes imatges i digues a quins tipus d’edifici religiós correspon cada una.

Herència clàssica

El cinema de romans (I)

Des que els germans Lumière van aconseguir un dels grans invents del segle XX, el cinema, el món antic, i més concretament el romà, va atraure molts directors, productors i, evidentment, espectadors. I no és gens estrany, ja que la novel·la històrica gaudia d'una gran popularitat i el mercat cinematogràfic va veure que era una gran font d'inspiració i també d'explotació. Així, es van portar al cinema un munt de novel·les d'ambientació romana, pel·lícules que amb el pas del temps han rebut el nom (a vegades amb connotacions negatives) de *pèplum*.

Originàriament, el pèplum (o peple) era el nom que es donava al vestit que feien servir la major part de les dones gregues i, a partir d'aquí, ha passat a designar les pel·lícules d'ambientació grecoromana.

I qui no ha vist mai una pel·lícula de romans? De segur que tots recordem aquelles escenes de cristians devorats pels lleons, o les curses de quadrigues al circ, o bé la imatge d'algun personatge de la història de Roma, com ara Juli Cèsar.

De fet, en el cinema de romans hi ha pel·lícules de tot tipus: històriques, mitològiques, adaptacions literàries d'obres d'autors llatins...

Aquest últim grup ha estat el menys productiu, però si hi ha algun escriptor llatí que ha inspirat el cinema, aquest ha estat Plaute, el gran comediògraf. La genial i divertida pel·lícula *Golfus de Roma* (1966), de Richard Lester, pren l'argument de la seva comèdia *Pseudolus*, en què un

Dona vestida amb un pèplum.

Fotograma de la pel·lícula Golfus de Roma, dirigida per Richard Lester el 1966.

Fotograma de la pel·lícula
Satyricon, dirigida per Federico
Fellini el 1969.

► V o c a b u l a r i ◀

Plautí. Que té les característiques pròpies de les obres del comediògraf Plaute.

Efeb. Entre els grecs antics, jove de divuit a vint-i-tres anys.

esclau anomenat Psèudolus (el mentider) intenta ajudar el fill del seu amo, que s'ha enamorat d'una cortesana, amb l'única finalitat d'aconseguir la llibertat. L'esclau utilitzarà tots els enganys i embolics possibles per arribar a ser lliure. Tots els personatges són típicament plautins*, i també els seus noms: el jove es diu *Eros* (amor), el pare *Senex* (vell), la mare *Domina* (senyora), la noia *Filia* (estimada) i el soldat *Miles Gloriosus* (soldat fanfarró), que és el nom que Plaute donà a la més coneguda de les seves comèdies. Cal dir que *Golfus de Roma* també ha estat portada al teatre com a musical, tant a Broadway com a l'Estat espanyol, amb una molt bona acollida.

La comèdia *Amphitryon* (1935) també fou portada a la gran pantalla. En aquesta comèdia, Júpiter, cansat de la seva esposa Juno, abandona l'Olimp a la recerca d'aventures amoroses. Es presenta a Tebes prenent la forma d'Amfitrió, el rei i marit d'Alcmena. Aquesta, en veure el fals marit, es llança als seus braços, però en aquell mateix moment torna el vertader marit. D'aquesta manera, es van produint tot un seguit de confusions i embolics típics de les comèdies de Plaute.

Finalment, en aquest apartat d'adaptacions literàries, hem de parlar d'un altre autor, Petroni, que escrigué la novel·la *Satiricó*. Tot i que no s'ha conservat la totalitat de l'obra, ja que se n'han perdut alguns fragments, el director de cinema italià Federico Fellini va fer-ne una adaptació, *Satyricon* (1969), en què adapta amb força fidelitat l'obra de Petroni. Intenta reflectir la immoralitat d'una Roma amb pocs escrúpols, a partir de les aventures i intrigues de dos joves estudiants, Encolpi i Ascilt, que busquen els favors sexuals de l'efeb* Gitó, el qual va passant dels braços de l'un als de l'altre. Quan Gitó marxa amb Ascilt, Encolpi coneix el poeta Eumolp i

Fotograma de la pel·lícula *Hèrcules a la conquesta de l'Atlàntida*, de Vittorio Cottafavi.

junts van a un sopar-orgia organitzat per un nou-ric anomenat Trimalció. Les aventures es van succeir sense una narració coherent a causa dels buits de la novel·la, que Fellini va conservar.

Les pel·lícules que tenen com a tema els mites romans són més nombroses. Entre aquestes cal destacar, per la seva qualitat, *Fúria de titans*, dirigida per Desmond Davis l'any 1981. El film mostra la vida quotidiana dels déus que habiten l'Olimp, comandats per un Júpiter amb el rostre de l'actor Laurence Olivier i amb la presència d'una sensual Venus interpretada per Ursula Andress. En la pel·lícula, l'heroi Perseu és una joguina en mans dels déus, que l'empenyen a passar moltes aventures, entre les quals cal destacar el salvament d'Andròmeda.

Però el personatge que més ha atret els directors de cinema ha estat l'heroi Hèrcules, del qual s'han fet diverses pel·lícules. El primer film, anomenat *Hèrcules*, de l'any 1958, va ser una innovació, ja que fins aquell moment només s'havien adaptat temes estrictament històrics; es creia que la mitologia era fantasia i no es considerava un tema seriós. Després d'aquest *Hèrcules*, una pel·lícula original i molt ben feta, se'n van fer altres que només pretenien posar en relleu els músculs del protagonista, el qual portava a terme les gestes i aventures més impensables. Podríem anomenar-les pel·lícules de forçuts, que certament iniciaren la decadència del pèplum, el cinema de romans.

Walt Disney també va fer una adaptació del mite d'Hèrcules l'any 1997, en la qual, per mitjà dels dibuixos animats, presentava un heroi no únicament gros de cos i fortalesa física, sinó també de cor.

Algunes pel·lícules sobre el mite d'Hèrcules

- *Hèrcules* (1958), de Pietro Francisci
- *Hèrcules i la reina de Lídia* (1959), de Pietro Francisci
- *Els amors d'Hèrcules* (1960), de Carlo Ludovico
- *La venjança d'Hèrcules* (1960), de Vittorio Cottafavi
- *Hèrcules a la conquesta de l'Atlàntida* (1961), de Vittorio Cottafavi
- *Hèrcules al centre de la Terra* (1961), de Mario Bava
- *Hèrcules* (1983), de Luigi Cozzi

1. Analitza i tradueix el text que tens a continuació. Es tracta d'un fragment del cant II de l'*Eneida* on Enees explica la caiguda de Troia, concretament fa referència al moment en què, entre danses i cànctics, els troians entren el cavall de fusta a la ciutat.

El funest cavall entra a la ciutat

*Dividimus muros et moenia pandimus urbis.
Accingunt omnes operi pedibusque rotarum
subiciunt lapsus; et stuppea vincula collo
intendunt; scandit fatalis machina muros,
feta armis.*

VIRGILI, *Eneida II*

A les ruïnes de l'antiga Troia (a l'actual Turquia) hom pot visitar un cavall de fusta que recorda la desgràcia que va comportar als troians.

2. Conjuga la 3a persona del singular del verb *divido* dels temps verbals estudiats fins ara.

3. Analitza i tradueix la frase següent:
Graeci callidiores quam Troiani fuerunt.

4. Explica quina importància té la religió en la societat romana.

5. Quines influències ha rebut la religió romana?

6. Qui eren les vestals? De què s'ocupaven?

7. Saps d'on prové el nom de Summe Pontífex que s'aplica al papa, cap del catolicisme?

8. Identifica les dues imatges que tens a sota; són l'exterior i l'interior d'un edifici religiós d'època romana. Explica el que sàpigues d'aquest edifici.

